

katerih delo je povezano z gluhihimi. Izid publikacije je pomenljiv še zato, ker je bil lansko leto 14. november prvič razglašen za dan slovenskega znakovnega jezika. Pozdravljamo pogum avtoric in si želimo, da bi »presečišče medmetov« spodbudilo nove skupne jezikoslovne raziskave.

Veronika Ciglar

MELITA ZEMLJAK JONTES:
JEZIKOVNA KULTURA V TEORIJI
IN (ŠOLSKI) PRAKSI. Maribor:
Študentska založba Litera, 2014,
247 str.

Znanstvena monografija dr. Melite Zemljak Jontes, jezikoslovke dialektologinje, izredne profesorice za slovenski jezik na Oddelku za slovanske jezike in književnosti na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru, predstavlja dobrodošlo obogatitev na področju jezikoslovja, po kateri bodo segali raziskovalci, študenti in vsi, ki jim je mar za slovenski jezik.

Že iz naslova *Jezikovna kultura v teoriji in (šolski) praksi* je moč razbrati dvoje, in sicer da avtorica v teoretičnem delu znanstveno presoja pojmovanje jezikovne kulture, temu pa dodaja empirični del z vpogledom v (šolsko) prakso, izhajajoč iz ugotovitev drugih avtorjev, ki jih podkrepi z dragocenimi (so)avtorskimi raziskavami.

Monografija obsega 247 strani, iz kazala pa lahko razberemo natančno členjenost gradiva, in sicer v deset poglavij – od (1) Uvoda (predstavljena je problematika raziskovanja, pojasnjeni

so cilji raziskovalnega dela in metodologija dela) preko osrednjih dveh – (2) Jezikovna kultura in (3) Šola in slovenski jezik – do za znanstveno monografijo zahtevanega instrumentarija – (4) Priloga (vprašalnik za učence/dijake), (5) Povzetek (v slovenskem jeziku), (6) Summary (povzetek v angleškem jeziku), (7) Viri in literatura, (8) Stvarno kazalo, (9) Imensko kazalo, (10) Kazalo slik in 122 opomb pod črto, ki podrobno pojasnjujejo in/ali dopolnjujejo osrednje besedilo ter usmerjajo k študiju (tudi) drugih virov.

V uvodnem poglavju avtorica izpostavlja aktualno problematiko, na osnovi katere predpostavlja, »/.../ da je Slovenijo v letih po osamosvojitvi prenehal prežemati občutek ogroženosti slovenskega jezika /.../«, to pa se je začelo kazati »/.../ na goli sporazumevalni funkciji jezika«. Prav zato v času, ko raba slovenskega jezika (zlasti v javnosti) ni več samoumevna, je cilj monografije (poleg vseh drugih) – »prispevati k raziskovanju osebne in nacionalne identitete mladih v povezavi z jezikom« – izjemno dragocen.

Drugo poglavje, *Jezikovna kultura*, najboljše v monografiji (str. 15–118), v osmih, še podrobnejše členjenih podpoglavjih, prinaša z vidika zlasti slovenskih jezikoslovcev vpogled v raziskovalno problematiko in v začetke obravnave jezikovne kulture na Slovenskem. V posebnem podpoglavju so natančneje opredeljeni vidiki jezikovne kulture (funkcijski, domačijsko-nacionalni in puristični vidik); temu sledita problematizacija in podrobnejša pomenska razmejitev terminov jezikovna kultura, jezikovna politika in jezikovno načrtovanje; predstavljene so tudi naloge jezikovne kulture in njena po-

pularizacija. Najobsežnejše podpoglavje *Ustanove v skrbi za dvig jezikovne kulture* predstavlja prepotrben in dragocen seznam ustanov, ki so v Sloveniji zavezane k rabi in poučevanju slovenskega jezika ter k oblikovanju in dvigu jezikovne kulture, začenši s pregledom jezikovnokulturnih ciljev v osnovni in srednji šoli do vseh treh državnih univerz (Univerza v Ljubljani, Univerza v Mariboru, Univerza na Primorskem); sledi predstavitev Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU) z Znanstvenoraziskovalnim centrom (ZRC) in Inštitutom za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU; obeh arhivskih knjižnic, Nacionalne univerzitetne knjižnice (NUK) in Univerzitetne knjižnice Maribor (UKM); vpogled v strokovna jezikovna združenja Slavistično društvo Slovenije, Društvo za uporabno jezikoslovje, Lektorsko društvo Slovenije, Slovensko društvo INFORMATIKA; dejavnosti Centra za slovenščino kot drugega/tujega jezika in pregled jezikovnih koticov in (redkih) jezikovnokulturnih izobraževalnih oddaj v medijih. Dodan je seznam zakonov, ki uporabnike (bolj ali manj uspešno) zavezujejo k rabi slovenščine (Zakon o javni rabi slovenščine, Resolucija o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018; Zakon o visokem šolstvu, Resolucija o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020). Avtorica v podpoglavju *Jezikovnokulturna terminologija* v središče raziskovanja postavlja termine jezikovna norma, normativnost, normativistika, normativna oznaka, standardni jezik, kulturni jezik in standardizacija ter jih osvetljuje z ugotovitvami nekaterih sodobnih jezikoslovcev. Poglavje sklene z razmislekom o prestižnosti knjižnega

jezika glede na narečja in celo o prestižnosti med narečji samimi.

V tretjem, sklepnem poglavju, *Šola in slovenski jezik*, v sicer manjšem obsegu, kot je namenjen teoretičnemu delu (str. 119–173), je avtorica usmerila svoja razmišljanja v problematiko izobraževanja v slovenskem jeziku, izobraževanja o slovenskem jeziku in pri tem opozorila na prešibko zavedanje o pomenu in razvoju slovenskega strokovnega jezika (sploh) in preskromni umeščenosti poučevanja tega v okviru visokega šolstva. Podpoglavje *Šola, socialne zvrsti jezika in identiteta* namenja posebno pozornost šoli in rabi socialnih zvrsti slovenskega jezika v učnem okolju. S pregledom jezikovnokulturnih vsebin v učnih načrtih slovenskega jezika osnovnih šol in splošnih gimnazij kaže na sicer zapisane dejavnike, ki pomembno oblikujejo mladega človeka, pri čemer slovenščina nikakor ne bi smela biti le skrb slovenistov, pač pa bi v skrbi za jezik ter osebno in narodno identiteto mladih morali to skrb razširiti tudi na druge predmete.

Monografija v empiričnem smislu prinaša dva domišljeno zastavljena sklopa in z njima zaokrožuje teoretični pregled. V prvem sklopu so predstavljene raziskave petih avtorjev (z vsemi bibliografskimi podatki, ki jih tukaj ne ponavljamo), sicer učiteljev na različnih stopnjah izobraževanja (slovenskih, enega tujega). Tematika prehaja od razumevanja pojma »slovenski pogovarjalni jezik« in njegove izbire glede na okoliščine J. Škofic (1994), preko razmišljanj V. Smole (2004) o resnicah in zmotah o narečjih v Sloveniji in iste avtorice o pomenu in vlogi slovenskih narečij danes (2007), do vprašanja o narečju pri pouku slovenskega jezika

kot materinščine Z. Jana (2007) in vidika M. Bitenc, ki jo zanimajo pogledi dijakov na narečje oziroma knjižni pogovorni jezik (2009). Dobrodošla je raziskava, ki jo je opravil med našimi študenti tuji jezikoslovec, G. H. Lundberg, in prišel do rezultatov, ki vendarle kažejo na prihodnost rabe narečij v Sloveniji »z upanjem ali optimizmom«.

V drugem sklopu so strnjeno predstavljene raziskave, vezane na rabo socialnih zvrsti med mladostniki, ki jih je avtorica monografije v večini izvedla in objavila v soavtorstvu ali sama, vse pa so nastale v obdobju 2007–2014. Osrednji prispevek *Raba zemljepisnih različkov glede na stopnjo izobraževanja in različne govorne položaje* (S. Pulko, M. Zemljak Jontes 2007) prinaša ugotovitve, pridobljene z izvedbo in analizo anketnega vprašalnika (učenci, dijaki in študenti v glavnem s severnoštajrskega govornega področja), pri čemer avtorici ugotavljata, »da se v rabi zemljepisnih različkov kažejo razlike glede na stopnjo izobraževanja in glede na govorne položaje, v osnovni šoli pa se relevantne razlike kažejo tudi glede na spol«. Sledijo še *Narečje kot izhodišče govornega in pisnega (po)ustvarjanja mladostnikov* (2011), *Narečno v izbranih umetnostnih besedilih slovenskih avtorjev za (mlade) bralce* (2013), *(Ne)moč narečne besede* (2014), pregled rabe socialnih zvrsti slovenskega jezika zaključujeta *Govorica mladostnikov v šoli – narečna ali nenarečna?* (2011) in *Dialectal awareness as identity* (2013), pregled zaokrožuje sklepna raziskava avtorice same *Kritični jezikovnokultur-*

ni vpogled v oddaje televizije Slovenija (2010), v kateri ugotavlja, da je v javnem mediju sicer »kar nekaj oddaj«, ki prinašajo jezikovnokulturne vsebine, a jim je čas skopo odmerjen. Spodbudno je, da je pod mentorstvom oz./ali so-mentorstvom (S. Pulko in M. Zemljak Jontes) nastalo več diplomskih del z obravnavo tematike po istem vzorcu ali s prilagoditvami anketnih vprašalnikov (2009–2013).

Avtorica je v svoji monografiji *Jezikovna kultura v teoriji in (šolski) praksi* strnjeno tako teoretično kot empirično predstavila obstoječo jezikovnokulturno problematiko v slovenskem prostoru. Dejstvo je, da tako pregledno teoretično delo lahko veliko pripomore k uzavešcanju, razvijanju in utrjevanju jezikovne kulture predvsem v šolski (na vseh nivojih) praksi. Zlasti pa to velja za v monografiji predstavljene (so)avtoričine empirično pridobljene rezultate, ki z analizami prinašajo spoznanja, da vsako narečje (ali mestni govor) predstavlja bogastvo, saj jezikoslovci že dolgo poudarjajo, da ni popolnoma nobene razlike med izumrtjem narečja in jezika. Avtorica je med cilji izpostavila »pomen narečnega, lokalnega kot sestavni del jezikovne kulture«, iz česar sledi, da narečja in pokrajinski jeziki v imenu enotnosti ne smejo biti v slabšem položaju kot državni (knjižni) jezik, kot prvi jezik (večine, zlasti otrok ob vstopu v šolo) morajo prav narečja pomagati pri usvajanju knjižnega jezika.

Alenka Valh Lopert